

симфонічних та камерних оркестрів. Позитивним є створення власних аранжувань, перекладань.

Важливим акцентом у спільній діяльності педагога і концертмейстера є методична робота – це розробка робочих експериментальних програм, планування відкритих уроків; інноваційна діяльність – пошуки нового, актуального репертуару, що випускається сучасними композиторами, планування концертних виступів студентів. Саме це сумісно збагачує творчий тандем викладача і концертмейстера, підвищує загальнокультурний рівень, вчить взаємній довірі і створює творчу атмосферу в процесі занять зі студентами.

Іноді концертмейстерові через причини доводиться працювати зі студентом самотійно. Робота піаніста аж ніяк не повинна зводитися до багаторазового повторення твору. Концертмейстер бере на себе активну педагогічну функцію. Разом зі студентом вивчає текст, важкі місця, вибудовує агогіку, ототожнює штрихи, вивіряє темпи. Якщо це розбір, допомагає вивчити партію, звертаючи увагу на ритмічну чіткість і інтонаційну точність.

Отже, аналізуючи навчальний процес, цінність концертмейстера часто незаслужено ставиться під сумнів з точки зору критеріїв виконавської майстерності. Визнання повноцінного педагогічного компонента діяльності концертмейстера і розкриття її сукупності в наукових першоджерелах так і не отримало розгорнутого висвітлення. Та на практиці, концертмейстер в сучасних умовах – важлива складова процесу реалізації особистісно-орієнтованої моделі навчання і системного підходу до формування базових основ виконавства.

Список використаних джерел:

1. Гот Й. Техника фортепианной игры. М: Будапешт, 1967. 224с.
2. Р.Гартман. Работа концертмейстера. – Берлин, 1925
3. Шендерович Е. В концертмейстерском классе Глава 5 «Транспортирование» - М. «Музыка» 1996.
4. Подспорина О.В. Работа концертмейстера в классе скрипки / О.В.Подспорина - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www/openclass.ru/node/111112>.
5. Кузнецова М.В. Особенности работы концертмейстера / М.В.Кузнецова - /Электронный ресурс/ - Режим доступа: <http://nsportal.ru/skola/obschchpedagogicheskirekhnologii/library/2012/04/20/osobennosti-raboty-kontsertmeystera>
6. Островька О.А. Концертмейстерське мистецтво: педагогіка, виконавство та психологія. Фундаментальні дослід. – 2009. - №1

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА В КЛАСІ ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ

Лозінська Т.О., заслужена артистка України, доцент

Стаття присвячена актуальній проблемі підготовки майбутніх учителів музики до самостійної вокально-хорової роботи з учнями на музичних заняттях в школі. Автор розкриває методику роботи з шкільною піснею на уроках диригування у педвузі. Матеріал статті заснований на власному досвіді автора, який більш як 30 років викладає диригентсько-хорові дисципліни на музично-педагогічному факультеті.

Ключові слова: *музична педагогіка, вокально-хорова робота, педагогічна практика, творча особистість.*

The article is devoted to the actual problem of preparing future music teachers for independent vocal-choral work with students in music lessons at school. The author reveals the technique of

working with a school song in conducting lessons in a high school. The material of the article is based on the author's own experience, which has been teaching conducting and choral disciplines at the Music and Pedagogical Faculty for over 30 years.

Keywords: *musical pedagogic, vocal and choir work, pedagogical practice, creative personality.*

Реформування в усіх сферах нашого життя не може не торкатися загальноосвітньої та вищої школи. Одним з головних завдань реформування нашої освіти є навчання молоді людини самостійно мислити, підготовка її до самостійної, творчої роботи в будь-якій галузі народного господарства. Особливо це стосується тієї молоді, яка готує себе до педагогічної діяльності, адже робота вчителя міцно пов'язана з творчою ініціативою, самостійним мисленням, постійним самоудосконаленням.

Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва у виші вимагає складних за своєю структурою професійних якостей, які формуються в процесі навчання. Повноцінне оволодіння професією не можливе без засвоєння комплексу спеціальних знань, вмінь та навичок, необхідних у практичній музично-педагогічній діяльності.

У системі підготовки вчителя особливого значення набувають предмети диригентсько-хорового циклу. Важливість цих дисциплін визначається специфікою роботи вчителя музичного мистецтва, спрямованої на практичну реалізацію завдань музично-естетичного виховання учнів засобами хорового співу. Хоровий спів – важлива форма музично-естетичного виховання в загальноосвітній школі. Основним матеріалом в роботі вчителя музики є шкільна пісня. Тому, в музично-педагогічній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва твори шкільного репертуару займають провідне місце в індивідуальному навчальному плані з диригування, постановки голосу тощо.

До завдань циклу диригентсько-хорових дисциплін входять: розвиток музичного слуху, відчуття ритму, музичної пам'яті і музичного мислення, артистизму, оволодіння комплексом знань та формування у студентів практичних вмінь та навичок, які забезпечують творчу вокально-хорову роботу в загальноосвітній школі. За час навчання студенти повинні опанувати методику аналізу хорового твору, засоби спілкування з хоровим колективом, набути навичок добору та накопичування репертуару для роботи з дитячими хоровими колективами на уроках музики та в позанавчальний час.

Велике значення має взаємозв'язок таких дисциплін як диригування, хорознавство, історія та теорія музики, педагогічна практика тощо. Протягом навчання необхідно так здійснювати цей взаємозв'язок, щоб отримані теоретичні знання, набуті навички та вміння використовувались студентами в практичній роботі з дітьми.

Сучасний етап наукових досліджень в галузі диригентсько-хорових дисциплін, зокрема диригування, характеризується значною розробкою питань методики навчання. В них концентрується увага на вивченні специфіки вокально-хорової роботи, методів роботи над технічними вміннями та навичками та інш.

Дана стаття має за мету розкрити деякі аспекти вокально-хорової підготовки студентів музично-педагогічного факультету, у стислій, доступній формі викласти науковий матеріал для поглиблення методичних знань в галузі диригентсько-хорових дисциплін, зокрема в роботі над шкільним репертуаром в класі хорового диригування.

Головним завданням предметів вокально-хорового циклу, які займають профілююче

місце в підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва, є підготовка студента до майбутньої вокально-хорової роботи з дітьми на музичних заняттях в школі. Для цього студент повинен не тільки сам навчитися володіти своїм голосом (тобто правильно і красиво співати), опанувати техніку диригування, набути знань в галузі хорознавства, методики музичної роботи з дітьми, але й вміти застосувати придбані вміння та навички під час самостійної вокально-хорової роботи із школярами, коли він буде виступати в ролі вчителя музичного мистецтва, керівника дитячого хору.

Для досягнення цієї мети викладач вишу на заняттях з постановки голосу, диригування, хорознавства тощо повинен навчити студента вчитися, тобто самостійно працювати під контролем і з допомогою викладача. На жаль дуже часто буває так, що студенти, які показують хороші, або, навіть, відмінні результати під час занять на факультеті, на практиці розгублюються і не проявляють себе так яскраво, як хотілося б. Постає питання: а в чому ж причина такого явища? Головна причина цього – в невмінні студента самостійно мислити, приймати рішення без підказки викладача. Такий студент звик, що викладач на уроці в інституті “розжовує” йому учбову програму, а його справа лише правильно все завчити. Звикнувши до такого стилю роботи, студент не може перейти ту грань, коли вже не його навчають, а він сам повинен навчати, йому дуже важко це зробити, адже він не вміє самостійно працювати і перші ж труднощі його лякають. Ось чому дуже важливо вже з перших занять привчати студента до самостійної роботи, звичайно, під контролем викладача і власним контролем.

Самостійна робота студента складається з багатьох видів і етапів (наприклад, це самостійний підбір якогось музичного, чи теоретичного матеріалу, або самостійне прослуховування запису дитячого хору чи солістів з подальшим аналізом виконання і таке інше).

Викладач дає студенту завдання для самостійного опрацювання та певний термін його виконання, після чого студент повинен продемонструвати викладачу результати своєї роботи: не лише виконати даний твір, але й показати всі етапи самостійної роботи над ним. Метою є перевірка придбаних студентом вокально-хорових навичок, а також його вміння самостійно працювати над шкільною піснею. Але перш, чим дати таке завдання, потрібно розібрати в класі подібний твір, для того, щоб студент мав план роботи, добре зрозумів всі етапи розучування твору, і лише тоді можна давати йому завдання для самостійного опрацювання. Слід пам'ятати, що такий вид роботи можна використовувати після певної підготовки студента, тобто на другому – третьому курсах, коли студент вже має деякий багаж знань і навичок в галузі вокально-хорової роботи. При цьому необхідно мати індивідуальний підхід до кожного студента, враховуючи рівень його попередньої підготовки.

У практиці роботи музично-педагогічного факультету вивчення шкільного репертуару проходить за такими етапами: спів під власний супровід, гра на фортепіано та тактування з співом мелодії, теоретичний аналіз пісні, виявлення складних місць, пошук засобів їх подолання, підготовка змістовної розповіді про пісню зважаючи на вікові особливості дітей. Велику роль у вивченні творів шкільного репертуару відіграє самостійна робота студентів, яка привчає його до аналізу, логічного вирішення того чи іншого творчого завдання, самостійного мислення.

Розглянемо процес самостійної роботи студента на прикладі розучування пісні М.Ведмедері, сл.Н.Рубальської “Добрий день, матусю Україно”. Перед тим, як дати студенту для розучування цю пісню, потрібно, як було сказано вище, розібрати в класі подібну

(наприклад “Ми всі діті твої, Україно” Л.Соловей).

Отже, з чого ж повинен студент почати самостійну роботу над заданим музичним твором. Перш за все, він повинен дізнатися про авторів музики та тексту, визначити тему та ідею твору. Потім, якщо є така можливість, прослухати запис пісні “Добрий день, матусю Україно” у виконанні дитячого хору, знайомлячись при цьому з мелодією, акомпанементом, ладо-тональним планом, метро-ритмічними особливостями, темпом пісні, її жанром. Якщо запису пісні немає, то студент повинен сам програти мелодію, а потім і акомпанемент твору, тобто познайомитись з ним. При першому знайомстві з мелодією рекомендується інтонувати її внутрішнім слухом, а далі – співати на зручний у вокальному відношенні склад -ру-. При цьому потрібно звертати увагу на точне інтонування, вірне дихання, рівне звучання.

Далі можна співати мелодію на склад -льо-, закріплюючи попередні навички. При виконанні мелодії пісні потрібно прагнути до більш довгих тривалостей, а коротші звуки проспівувати легше. Своєрідним підсумком вокальної роботи над піснею буде спів мелодії на голосну -а-, після чого вже можна переходити до вивчення тексту. Перш за все, рекомендується просольмізувати весь віршований текст, тобто вкласти вірне, чітке слово в заданий метро-ритм, дотримуючись при цьому фрази та дихання. Після виконання цієї роботи можна з’єднати вокальну вертикаль з текстовою горизонталлю, звертаючи увагу на наголошені голосні, прагнучи до них, наповнюючи їх більшим звучанням.

Після того, як робота над мелодією буде завершена, необхідно окремо попрацювати над акомпанементом твору, він повинен звучати легко, звичайно, без помилок. Потім потрібно звести акомпанемент разом з голосом, більше слухаючи при цьому свій голос, а не звучання інструменту. Динаміка акомпанементу повинна бути на нюанс тихіша від динаміки голосу.

Працюючи таким чином над піснею, студент не повинен забувати про те, що вчитель буде не тільки виконувати пісню сам, але й вивчати її з дітьми. Тобто, вчитель музичного мистецтва повинен вміти не тільки проспівати цю пісню, але й диригувати її. Отже, наступний етап роботи над піснею – диригентський: студент повинен визначити диригентську схему, штрих диригентського жесту, а також і його амплітуду. Крім цього, студент повинен навчитися виконувати однією рукою мелодію пісні на інструменті, а другою рукою – диригувати, відтворюючи рух мелодії, тобто диригувати так званим робочим жестом.

На цьому самостійну роботу над піснею М.Ведмедері, сл.Н.Рубальської “Добрий день, матусю Україно” можна вважати завершеною. Але практика показує, що вчитель повинен вміти не тільки добре проілюструвати музичний твір, але й розучити його з дітьми. Для цього студент повинен навчитися підбирати необхідні для розучування даного твору розспівки, вокальні вправи, які допоможуть налаштувати дитячі голоси на вивчення пісні. Такими вправами можуть бути уривки з пісні, яка буде розучуватись на уроці. Розспівуючи дітей вчитель одночасно налаштовує їх голоси на спів та допомагає їм оволодіти складними місцями твору, що в подальшому полегшить його роботу над піснею.

Крім всього вище сказаного, майбутній вчитель повинен вміти зацікавити дітей тим чи іншим музичним твором. Тому завершальним етапом роботи над піснею слід вважати підготовку цікавої, змістовної, але не дуже великої за обсягом, розповіді про цю пісню. Розповідь повинна включати в себе основні дані про авторів пісні, про її зміст, характеристику засобів музичної виразності, а також мати виховне значення.

Наведемо приклад такої розповіді про пісню М.Ведмедері, сл.Н.Рубальської “Добрий день, матусю Україно” : діти, сьогодні на уроці ми з вами будемо розучувати нову пісню, яка називається “Добрий день, матусю Україно” . Ви, напевно, вже знаєте, що розповідаючи про

свій рідний край, кожна, людина згадує ті місця, де вона народилася і виросла. Для однієї людини рідний край – це безмежний степ, для другої – березові гаї із солов'їним співом навесні, для третьої – сині гори, які своїми вершинами уходять далеко за хмари. Але які б картини природи не згадувала людина, рідний край для неї – це саме дороге місце на Землі, де вона зробила перші кроки і вимовила перші в своєму житті слова. Тому, говорячи про свою маленьку батьківщину, люди знаходять лагідні, теплі, ніжні слова. Ось і автор пісні “Добрий день, матусю Україно” згадує рідні місця з ніжністю, з великою любов’ю до нього. Тому музика пісні м’яка, лагідна, дуже наспівна, ніжна... Ось послухайте її. (Звучить пісня у виконанні дитячого хору в запису, або вчитель сам виконує її). Я впевнена, що пісня сподобалась вам, а написали її вже знайомі вам автори - композитор М.Ведмедеря та поет Н.Рубальська. (Розповідь про пісню можна супроводжувати демонстрацією репродукцій, пейзажів різних художників).

Студент, працюючи таким чином над шкільною піснею, набуває навички підбору репертуару для роботи з дітьми; навчається робити музично-теоретичний аналіз дитячої пісні, опановує методику розучування хорового твору на уроці музичного мистецтваа. Крім цього, студент привчається грати і співати пісні із шкільного репертуару під власний акомпанемент, а також диригувати їх, використовуючи як концертний, так і робочий диригентський жест. І, нарешті, студент навчається розповідати дітям про музику, підбираючи самостійно цікавий літературний і живописний матеріал до своєї розповіді. Особливо важливими є набуті практичні вміння відтворювати голосом та на музичному інструменті ті завдання, які вимагаються в тій чи іншій навчальній ситуації. Мається на увазі володіння голосом та музичним інструментом, вміння створити творчу ситуацію в класі, яка дасть можливість найбільш повно виконати поставлені завдання.

Протягом кількох років ми працюємо із студентами, використовуючи таку методику самостійної роботи при підготовці їх до педагогічної практики в школі. Потрібно відзначити, що ті студенти, які виконують всі наші вимоги і оволодівають методикою самостійної роботи над шкільним репертуаром, як правило, показують хороші результати при роботі з дітьми в шкільному класі. Такі студенти не розгублюються перед дітьми, їм не потрібна постійна підказка методиста, або вчителя, адже вони вже мають деякий досвід роботи із шкільним репертуаром і розуміють в якому напрямку їм слід працювати.

Отже, підготовка студентів до самостійної вокально-хорової роботи з учнями на музичних заняттях в школі має величезне значення, і тому ми прагнемо і надалі удосконалювати свою методику, яка допоможе студентам в подальшій самостійній роботі над шкільною піснею, дасть уяву про початкові етапи методики роботи на уроці музичного мистецтва та в позакласних хорових заняттях.

Список використаних джерел:

- 1.Леонтович М.Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України: Київ: Музична Україна,1989.134с.
- 2.Огороднов Д. Музыкально-певческое воспитание детей в общеобразовательной школе: Київ: Музична Україна, 1981. 165 с.
- 3.Струве Г.А. Школьный хор: Москва: Просвещение, 1981. 188 с.